

'SAİK' hangi saikle kurulmakta?

İlgili Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK) 14 Ekim'de 68 sayılı olarak Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. "Sanayileşme İcra Komitesi hakkında CBK" başlığını taşıyordu. Bu komiteye "SAİK" kısaltması uygun görülmüştü (m.1) "Yerli üretimin ve teknolojik kabiliyetlerin geliştirilmesi amacıyla" kurulduğu söyleniyordu (m. 1 ve 2).

Peki, bazılarının ne işe yaradığı bir muamma olan bol sayıdaki Cumhurbaşkanlığı kurullarına bir yenisinin eklenmesinden öte bir şeyler var mıydı? Vardı. SAİK, daha yönetiminin oluşumundan itibaren diğerlerinden farklılaştığını adeta gözlere sokuyordu. Diğer kurullarda olduğu gibi Komite başkanı Cumhurbaşkanı olacaktı, tamam; ancak diğer kurullardan farklı olarak, "Cumhurbaşkanının görevlendireceği Cumhurbaşkanı Yardımcısı" (hani ilerde birden çok "yardımcı" olursa diye) bu komiteye icabında başkanlık edecekti. Neden bir CB Yardımcısı? Çünkü SAİK üç bakan ve sadece bir yüksek bürokrattan (ki o da bakan eskisidir) oluşuyordu: Sanayi ve Teknoloji Bakanı, Hazine ve Maliye Bakanı, Ticaret Bakanı ile Strateji ve Bütçe Başkanı (m.4). Yani bir ekonomi kabinesi kurulmaktaydı.

Peki, bu yeni kurula bunca önem verilmesinin nedeni neydi? 18 yıldır sanayileşme ve teknolojik gelişme alanında ciddi bir adım atmamayı, hatta sanayinin GSYH içindeki payını geriletmeyi becermiş bir iktidarın artık bunu telafi etme düşüncesi mi? Yoksa ekonominin içine girdiği çıkmazdan, ithalat bağımlılığından, kaynak sıkışıklığından kurtulabilmek için gecikmiş bir atılım, bir huruç harekâtı mı planlanmak isteniyordu? Gerçi her ikisi için de "geçmiş olsun" deyip geçebilirdik; ama Komitenin görev ve yetkilerini düzenleyen 4. Maddeye ayrıntılı bakınca işlerin farklı bir şekil alabileceğini sezmemek mümkün değildi.

## Özel şirketlere yeni bir müdahale aracı mı?

İlgili CBK'nın 4. Maddesinin üçüncü fıkrasında sayılan bazı görev ve yetkiler kısmen sıradan sayılabilir; onlara değinmeyeceğiz. Ancak bu maddenin üçüncü fıkrasının (e), (f) ve (h) bentlerinin üzerinde dikkatlice durulmaya değer.

e) "Ülke için kritik öneme sahip **şirketlerin ortaklık yapılarında**, yurtiçi üretimin sürekliliğini ve ulusal güvenliği riske atabilecek değişikliklere ilişkin yapılacak işlemlerde karar almak" (abç). Şimdi, birincisi, Çin gibi kapitalist temelli ancak "sosyalist vizyonlu" kalkınma modeli izleyen

ülkelerde (özellikle yabancı şirketlerin yerli şirketleri ele geçirme hamlelerine karşı) bu tür müdahalelerin bir anlamı ve uygulanabilirliği olduğunu kabul etmek gerekir. Ama neoliberal sistem içinde kalan bir otokratik ülkede bunun farklı anlamları aranacaktır. Kaldı ki, ikincisi, şimdiye kadar AKP yönetiminin bu tür kaygıların çok uzağında olduğu, hatta tam tersine, stratejik şirketlerin yabancı sermayenin eline geçmesini teşvik edici özelleştirme politikaları izlediği bilinmektedir. 50 milyon dolar gibi sembolik bir fiyatla Sakarya tank-palet fabrikasına Katar ordusunun yarı yarıya ortak edilmesi (aslında yönetiminin devredilmesi), aslında bu maddedeki düzenlemenin tam aksi kutbunda yer almaktadır. Demek ki amaç başka yerde aranmalıdır.

f) “Yurtiçinde üretilecek öncelikli ürünlere yönelik, **ilgili tüm kurum ve kuruluşları bağlayıcı rol haritaları** oluşturulmasına ve uygulanmasına ilişkin kararlar almak”(abç). Türkiye’de 1961 sonrasındaki planlama deneyim ve uygulamalarının bile böylesine sert bir müdahaleciliği öngörmemiş olduğunu not etmekle yetinelim. Burada iktidarın ekonomideki bir sıkışmışlığının ve çaresizliğinin işaretlerini görmek mümkündür aslında; ama bununla sınırla olamayacağını da...

h) “İmalat sanayi firmalarının sermaye yapılarının güçlendirilmesi, **gerektiğinde şirket birleşmelerinin özendirilmesi**, verimliliği artıracak politikaların tasarlanması ve ürün çeşitliliğinin artırılması için kamu uygulamalarını yönlendirici kararlar almak” (abç). İlk iki Birinci madde için söylenenler burada da geçerlidir.

Aslında, üçüncü fıkranın “sıradan” saydığımız maddelerinin bile, bu üç maddeyle birlikte ele alındığında, genel bir müdahaleci zihniyet doğrultusunda kullanılabilecek olduğu farkedilebilir.

## Bazı olasılıklar

Özel şirketlere sol bir vizyonla müdahale edilmesini savunuyor olabilirsiniz. Bu, bugünden çok farklı bir güçler dengesini gerektirir. Ama buradaki durum farklı. Bugüne kadar görece bağımsız bir sanayileşme-kalkınma stratejisine hiç sahip olmamış, sermayenin en mutemet iktidarı olarak temayüz etmiş ve bunun için gerekirse devlet zoru kullanmış bir iktidar türü, özel şirketlere bazı durumlarda devlet müdahalesini bir düzenleme olarak getiriyorsa, bu konuyu sıkı bir değerlendirme ve izleme sürecine almak gerekir. İzlemeyi mecburen zamana bırakmak zorundayız.

Peki, yukarıdaki ön değerlendirmelerimize eklenecek ne var? İktidarın doğası bilindiğine göre, böylesine kapsamlı yetkilerin son derece keyfi kullanımlara müsait olduğunun öncelikle vurgulanması doğru olacaktır. İktidar eline yeni bir sopa (hatta bu defa çivili sopa) almaktadır. “Şirketlerin ortaklık yapılarına” müdahalenin, “gerektiğinde şirket birleşmelerini özendirmenin”, “öncelikli ürünlere yönelik, ilgili tüm kurum ve kuruluşları bağlayıcı rol haritaları oluşturma”, sermaye açısından öyle hafife alınacak tarafı yoktur. Nitekim TÜSİAD başkanı Kaslowski tepkisini hemen göstermiştir. Şimdilik alçak perdeden yapılsa da bu tepkinin bütün TÜSİAD dünyasını sardığını, ama şimdilik kapalı kapılar ardında kaldığını tahmin etmek zor değildir.

İktidar sermaye kesimine adeta şunu söylemektedir: Ben sizin her isteğinizi fazlasıyla yerine getirdim, ancak sizler ekonomiyi ve dış ticareti düzeltecek üretim kararlarını, teknolojik atılımları, buna göre şirket yapılanmalarını yeterince yetkinleştiremediniz. Şimdi işler iyice kötüye gidiyor ve bana bu badireden çıkış için bazı tutamaklar gerekiyor. Bunun için gerekirse müdahale de ederim. Buna göre işbirliğine açık olun.

AKP bir sermaye iktidarı olabilir; ama sermayenin desteğini aldığı sürece bu rolünü sürdürebilir. Ancak şimdi iktidarın sermayeden istediği, onun “ruhundan” başka bir şey değildir. İktidarla özel ilişki geliştiren sermaye kesimi dışındakiler bundan böyle diken üzerinde oturacaktır. Sermaye, bu talepleri sineye çekemez. Şimdilik süreci izleyecektir. Ama iktidardan gerilimi tırmandırıcı hamleler gelirse, tepkisiz kalması beklenemez. Bu tepkilerin büyük bölümü dolaylı olacaktır ve bugünden işlemeye başlayabilir: Bazı yatırım kararlarını ertelemek, yeni yatırımları ülke dışına taşımak, uluslararası ortaklıkları arttırmak, dışarıya sermaye transferine hız vermek, yeni bir siyasi seçeneğin oluşmasına daha fazla destek vermek, vs.

## **İktidar neye güveniyor?**

İktidar bloğu, sermayeye bol kepçe teşvikler verdiğini söylerken haksız değil elbette. Şimdi “bunun diyetini isterken haksız mıdır” tarzı bir kayıkçı tartışmasına girmeksizin şu teşviklere ilişkin yeni bütçeden örnek verelim. Malum, bütçenin tahsil edilmeden hediye edilen “vergi harcaması” kalemi esas olarak sermaye yönlü teşviklerden oluşmakta. 2021 bütçesinde bu teşviklerin toplam büyüklüğü 230,8 milyar TL’yi buluyor. Aynı bütçenin toplam vergi gelirleri tahmini 922 milyar TL olduğuna göre, vergi harcaması denilen indirim ve istisnaların vergi gelirlerine oranı yüzde 25 olmakta.

Şimdi bunu bir adım daha öteye götürelim. 2021 yılında tahsil edilmesi beklenen Kurumlar Vergisi hasılatı sadece 112 milyar TL’den ibaret. Yani sermaye ödediği Kurumlar Vergisi’nin iki katını aşan bir vergi harcamasından yararlanmış olacak!.. (Sadece Kurumlar Vergisi üzerinden yapılan vergi harcaması ise 49,4 milyar TL’dir ve bunun bu vergiden sağlanacak gelire oranı

yüzde 44'tür).

Gelir Vergisi 2021 yılı gelir beklentisi ise 200,6 milyar TL'dir. Demek ki sermaye kesimi, ödenen Gelir Vergisi toplamından bile daha fazla sermaye harcamasından yararlanacaktır. Ancak Gelir Vergisi'nin asgari yüzde 60'lık bölümü ücretliler tarafından ödenmektedir. Kalan yüzde 40'ın tümünü sermaye hesabına yazsak dahi (ki bunun içinde kira, mevduattan kesilen stopajlar, telif ücretleri vs de vardır), sermayenin "payı" 80 milyar TL'yi geçmeyecektir. Oysa bırakalım 230 milyar liralık toplam vergi harcamasını, Gelir Vergisi üzerinden 2021'de yapılacak indirim ve istisnaların tutarı bile 91 milyar TL'dir. Demek ki sermaye, oluşan Gelir Vergisi yükünün üzerinde bir vergi harcamasından yararlanmaktadır!

2021 yılı için bütünü görmek açısından, tümünü özel sermayenin ödediğini varsaydığımız (ki kamu şirketlerinin Kurumlar Vergisi ödemeleri önemsiz değildir) Kurumlar Vergisi toplamı ile sermayeye attığımız Gelir Vergisi payını toplayaydık, (112+80=) 192 milyarlık bir tutara ulaşırdık ki, gene sermayeye dönük vergi harcaması toplamına ulaşamamış olurduk!

İşte böylesine bir vergi adaletsizliği düzenini ancak AKP türü kararlı bir sermaye iktidarı sürdürebilir sonucuna varabiliriz. Kaldı ki, vergi teşvikleri işin sadece bir bölümüdür. Sigorta primi teşvikleri, kredi teşvikleri ayrı başlıklardır. Kamu ihale düzeni, geçiş vs. garantilere ve dövizde dayalı yatırımlar, imar rantları, kamu taşınmazların yağmalanması, bugünlerde gündeme gelen yeni enerji teşvikleri ve benzerleri AKP düzeninin tamamlayıcı parçalarıdır. İktidarın güvendiği de budur. Adeta yeniden "ne istediniz de vermedik" noktasındadır. Ama ilk seferinde bunun ters teptiğini görmüştük.

Bu nedenle bizim derdimiz sadece AKP iktidarıyla sınırlı olamaz. Bir AKP düzeni gider bir başka sermaye düzeni gelir. Bu yüzden sadece sermaye iktidarını süpürmekle yetinilemez.

[sol.org.tr/yazar/saik-hangi-saikle-kurulmakta-17899](http://sol.org.tr/yazar/saik-hangi-saikle-kurulmakta-17899)